

Příloha k protokolu o SZZ č.

Vysoká škola: Pedagogická fakulta JU v Č. Budějovicích

Katedra: matematiky

Datum odevzdání posudku: 15.5.2009

Diplomant: Jakub Kubálek

Aprobace: FIMk

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Pavel Hejtman, CSc.

Posudek bakalářské práce

Problém zadlužování domácností v České ekonomice (pokus o komparaci se situací ve Švédsku)

Fenomén zadlužování domácností (vlády i celých států!) je v posledních 30-40 letech jeden z nejvíce alarmujících faktů moderní kapitalistické ekonomiky. Neexistuje na něj jednoznačný ekonomický, resp. makroekonomický názor. Ale ani pozornost, která je mu dosud věnována, není mnohými považována za adekvátní. Zadlužování může být totiž obecně považováno za předzvěst hrozícího budoucího ekonomického kolapsu.

Posluchač Jakub Kubálek se ve své bakalářské práci pokusil původním způsobem zachytit uvedený ekonomický jev – zadlužování domácností - v české ekonomice po roce 1990 a srovnat jej v základních makroekonomických parametrech se situací ve Švédsku. Protože jej téma osobně velmi zaujalo, rozrostlo se ještě o zjištění základních parametrů uvedeného jevu v ekonomice Slovenska provedl také srovnání s celkovou tendencí zadlužování domácností ve vybraných vyspělých ekonomikách ve světě. Navíc do práce zahrnul i své vlastní komentáře a úvahy o fenoménu, které vložil zejména do Úvodu, kapitoly o Některých aspektech ... a Závěru práce. Setkáme se s nimi ale i v dalších partiích.

Jde o práci poměrně rozsáhlou (100 stran), vybavenou ve většině případů dobrým poznámkovým aparátem, doloženou mnoha tabulkami a grafy přímo v textu nebo v Tabulkové a grafické části. Autor je většinou sám vybral a upravil. Struktura práce se patrně vyvíjela postupně a její hlavní části můžeme vidět, kromě úvodních a závěrečných pasáží, v linii kapitol označených: Studie současné situace v ČR, Zajímavé trendy související se zadlužováním se v ČR i ve světě (Slovensko, Švédsko), Možný vývoj zadlužování a rizika.

V Záměru práce autor seznamuje se svým vztahem k tématu zadlužování a s cílem toto téma zpracovat s určitým edukativním a informativním dopadem na čtenáře (str. 13 op. cit.).

V Úvodu do problematiky zadlužování českých domácností (str.15-19) autor zdůrazňuje nejen fakt, že existuje a je dále posilováno finančními institucemi, ale zdůrazňuje i etickou stránku jevu spočívající v prosazení zodpovědné a „správné“ vůle člověka nezadlužit se zbytečně a „příliš“. (Srovnej str. 19 op. cit.)

Těžiště práce spočívá v kapitole Studie současné situace v ČR (26 stran), která je rozdělena do stručného úvodu kapitoly, dále do pasáže věnované hypotékám, spotřebitelským úvěrům a leasingu, tedy hlavním druhům úvěrových nástrojů využívaných finančními institucemi pro sektor domácností. V této kapitole zejména se autor pokusil popsat a rozebrat fakt obrovského růstu zadluženosti českých domácností a hlavní důvody jeho vzniku i finanční formy tohoto zadlužování. Souhlasí s názorem těch ekonomů, kteří vidí hlavní problém v rychlosti (tempu) zadlužování, ale na rozdíl od nich považuje i objem zadlužení, v němž dominují hypotéky, za varující.

V kapitole Zajímavé trendy související se zadlužováním se v ČR i ve světě (Slovensko, Švédsko) na stránkách 46-61 uvádí nejen zajímavý kontext parametrů zadlužování domácností ve vybraných ekonomikách světa, ale v pokusu o velmi hrubou a

stručnou makroekonomickou komparaci zadlužení domácností Slovenska zde konstatuje stejné trendy, pouze s fázově opožděným vývojem. Na případu Švédska, kde autor půl roku studoval, zjišťuje nejen progresivní rozvinutí zadlužení domácností („zhruba trojnásobné úvěrové zatížení“ oproti ČR - str. 61 op. cit.), ale uvádí také specifické národní důvody a kontext, které tento trend ovlivňují. Chápe Švédsko jako „odstrašující“ příklad užívání úvěrů pro domácnosti v současné ekonomice. Následuje vsuvka Některé aspekty sociologicko-psychologické, zamyšlení se nad problematikou (str. 62-67), která přináší autorem prezentované sociologické konstatování úlohy bydlení v lidském životě. V souvislosti s hypotekárním zadlužením (domy, byty) autor velmi invenčně rozebírá i historicko-ekonomický aspekt tohoto aktuálního jevu a pokouší se srovnat otázku možností řešení bydlení u nás před rokem 1989 a po něm. Považuji jeho přístup za snahu být nestranný a vyzdvihuji jej. Například autorovo důležité hodnocení k této otázce (str. 63 op. cit.), že jde o systémově odlišné způsoby řešení bydlení, se kterým souvisí jeho rozlišení kategorií půjčka versus úvěr, se mi velmi líbí. Dokonce v tomto přístupu vidím jedinou možnost, jak budoucí generace, snad nezatížené dosud zuřícím ideologickým bojem, budou posuzovat náš minulý a dnes aktuální ekonomicko-společenský vývoj. Dále se zamýšlí nad podle jeho názoru alarmujícím a nepochopitelným jednáním lidí, kteří se zadlužením (předlužením) dostanou na hranici osobního bankrotu, když je nutno, aby si své možnosti splácení úvěrů velmi jednoduše spočítali. Na straně nabídky úvěrů vidí nejen oprávněný ekonomický zájem na půjčování, ale i chování hraničící s ilegální lichvou. Jako hlavní důvod pro zadlužování potom vidí touhu po majetku, resp. po té části majetku, kterou charakterizuje jako „chtivost a touhu po vyšším životním standardu“. (Str. 65-66 po. cit.) Uvedených 6 stránek je dle mého názoru velmi důležitých, ale myslím, že je autor měl zařadit snad až do Závěru práce.

Následuje kapitola Možný vývoj zadlužování a rizika (str. 67-74), ve které autor podává svou vlastní vizi trendu vývoje zadlužení domácností v ČR, založenou na prosté prolongaci průměrného ročního nárůstu zadlužení od roku 1993 (18 %) a v ní se dostává již v roce 2017 téměř k hranici 4 bil. Kč. Další makroekonomické konsekvence této vize však neuvádí. Z hlediska rizik si zde všímá problému exekuce ve vztahu k riziku úvěrových nástrojů pro běžného dlužníka a nárůstu počtu exekucí, které od roku 2001 kumulativně velmi strmě stoupají a dosahují dnes řádově stovek tisíc.

Ve stručném Závěru práce (str. 75-77) shrnuje nejdůležitější momenty své práce. Z nich je zadlužování domácností jev pro vyspělou ekonomiku naprosto běžný, z makroekonomického hlediska je to důležitý prvek při tvorbě a růstu HDP. Ovšem je to jev, který při stávající dynamice vývoje časově ohraničený a může v extrémní situaci vyvolat až zhroucení ekonomiky. Proto apeluje i na soudnost obyvatelstva, aby si našlo ke svému štěstí i jiné cesty než je zadlužování.

Ve Zdrojích a literatuře uvádí autor dostatečné množství základní odborné literatury (včetně zahraniční), článků i statistických zdrojů (včetně internetových), aby bylo možné jeho práci považovat na úrovni bakalářské práce za seriózně podloženou.

Tabulková a grafická část obsahuje tabulky a grafy k jednotlivým kapitolám, které autor z nějakých důvodů nevložil přímo do textu. V zásadě jde opět o převzaté či přepracované tabulky a grafy, většinou z kvalitních zdrojů (ČSÚ, ČNB, Eurostat, ECB).

K této části bych měl výhradu, že by grafy mohly mít adresnější označení zdrojů, mohly by mít i odkazy na příslušnou pasáž textovou pro zpětný návrat do kontextu a vůbec by stálo za úvahu, zda je nezařadit rovnou do textu. Určitě by to jeho tematiku ve většině případů na místě doplnilo a ilustrovalo.

Bakalářská práce Jakuba Kubálka je při mé zkušenosti zcela jistě netypická. Nelze ji jednoznačně zařadit ani do makroekonomie, ani do mikroekonomie, ani do finanční matematiky (ačkoli se o ni ve vícero případech úvahově opírá; jediný matematický vzorec je

obecný vzorec pro výpočet roční průměrné míry sazby nákladů RPSN - v poznámce č. 18 na str. 35 p. cit.; mimochodem, určitě zde mohl poznatky disciplíny finanční matematika využít přímo mnohem více), ale ani do sociologie. Osobně hlavní založení práce vidím v makroekonomických aspektech zadlužení domácností.

Na druhé straně tento přístup umožňuje autorovi vidět souvislosti, zvláště mikro-makroekonomické, což je pro naplnění jeho záměru nejdůležitější splněnou podmínkou.

Netypická je práce i svým rozsahem, který rozhodně je nadprůměrný. Velmi důležitým momentem pro výslednou kvalitu práce je to, že se autor věnoval tématu po několik (!) let. Také jeho zaujetí pro téma a práci je velmi silné a je to znát zejména v rozsahu a zpracování dokumentačního materiálu k jednotlivým aspektům problému, v promyšlené struktuře členění konkrétního textu např. u otázek hypoték, leasingu, popisu švédské mentality a u dalších. Rozhodně potom vyniká toto zaujetí v autorově akcentu etické stránky věci – posuzování lichvy, výhradního zisku, zodpovědnosti bank i jejich spotřebitelských klientů nebo i uvádění svého osobního postoje v otázce zadlužování. Řeší tak jednoznačně permanentě diskutovanou otázku, zda ekonomie má ráz pozitivní disciplíny nebo i normativní. Jestliže se někdy snad dostane na hranici osobního etického stanoviska, rozhodně se nikdy nedostane za něj a lze to vždy brát jako projev jeho osobitosti, který lze v práci akceptovat.

Co bych u práce asi nejvíce ocenil jsou dvě věci. První je snaha o odborné posouzení problému. Jistě tato snaha není bez nedostatků (například schází – str. 24 op. cit. - zjišťování stejné výdajové základny pro komparaci zadluženosti – tedy disponibilního příjmu domácností atd.), ale na druhé straně je to pochopitelné i proto (a sympatické), že autor pracoval velmi samostatně. Druhou a nejvýznamnější stránkou práce je z mého pohledu jednoznačně prokázaná schopnost přemýšlet o odborné problematice, hledat a nalézat logické souvislosti, klást k nim otázky a snažit se na ně hledat odpovědi. A při tom všem autor uplatňuje nepohybnou invenci, jež je jeho myšlení vlastní. To mne při čtení práce na mnoha místech velmi uspokojovalo.

Samozřejmě, že má práce i nedostatky. Určitě by pro analýzu zadluženosti českých domácností bylo dobré více zkoumat historické souvislosti ekonomického i společenského vývoje jak před rokem 1990, tak i v první dekádě naší ekonomické transformace. Dále blíže zkoumat také makroekonomický faktor peněžní zásoby a konstituování bankovního systému u nás. A v neposlední řadě by bylo dobré a nutné vzít do úvahy faktor inflace. K této poslední záležitosti (vlivu inflace na zadluženost českých domácností) bych byl rád, kdyby se k ní autor vyslovil při obhajobě.

Po stránce stylistické bych autorovi přece jen vytknul, že střídání přístupů k problému, např. analýza dat a následné subjektivně etické stanovisko, může vyvolat dojem, že autor sklouzává k žurnalistickému (na internetu velmi rozšířenému) stylu tzv. „blogování“ (neboli komentování) nebo se jím alespoň nechává silně ovlivnit. Je možné tento problém částečně řešit lepším využitím poznámkového aparátu a umístit komentář do poznámky. V publikaci, která nemá charakter bakalářské nebo diplomové práce je potom samozřejmě pouze na autorovi, jaký styl psaní si zvolí a esejistický styl zde není na závalu. V této souvislosti bych jen upozornil, že by bylo vhodnější termín „vědecký“, pokud se v práci asi třikrát vyskytuje, nahradit případnějším termínem „odborný“.

Po stránce gramatické se v práci sice nevyskytují gramatické chyby v míře, která by byla zarážející, ale vyskytují se. Jde většinou o čárky, záměnu slov, někdy ovšem i shodu podměty s přísudkem (str. 64). Práce by měla být v tomto směru bez uvedených nedostatků.

Uvedené nedostatky ale nejsou takového rázu, aby zásadně ovlivnily mé celkové hodnocení práce. Jsem toho názoru, že ji Jakub Kubálek zpracoval v konkurenčním měření na výborné úrovni a že může tvořit odrazový můstek i pro jeho další ekonomické bádání. Práci hodnotím v tomto smyslu jako výtečnou a doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji, aby byla hodnocena známkou výborně.

Návrh na klasifikaci bakalářské práce: výborně

PhDr. Pavel Hejtman, CSc.
podpis vedoucího bakalářské práce :

V Č. Budějovicích dne : 15.5.2009

Stupeň klasifikace	výborně	velmi dobře	dobře	nevyhověl
--------------------	---------	-------------	-------	-----------

